

فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام (علمی - پژوهشی)
سال چهارم، شماره (۱۵)، پاییز ۱۳۹۴ صص ۱۹۳-۱۸۵

پگیدا، شارلی ابدو..... «پروژه اسلام‌هراسی یا گفتمان فوکویاما»

ناصر فرشاد گهر*

دانشیار روابط بین‌الملل دانشگاه خوارزمی

چکیده

رویداد شارلی ابدو (Hebdo charlie) و رخدادهای زنجیره‌ای پیاپی سبب شد دانشوران پهنه سیاست و علوم اجتماعی به بررسی چنین پرسمان شگرف تاریخی بپردازند. این موارد نوعی اسلام‌هراسی از سوی غربی‌ها است. آیا این چالش‌ها بازتاب و ترجمان نگرش فرانسویس فوکویاما (Francis Fukuyama)، نویسنده شهیر کتاب پایان تاریخ، است. آیا تندروری‌های رادیکالیسم اسلامی چون داعش، پدیدآورنده چنین داستانی است. به هر تقدیر، این گفتمان را چگونه می‌توان واکاوی کرد.

هم‌اکنون واکنش‌های متقابل غربی‌ها چون آزادی بیان، مذهب و غیره جامعه جهانی را آشفته کرده است. کنکاش این گفتمان هدف نهایی این گفتار است که به گونه درآمدی آغازین در راستای بازکردن پهنه مباحثه به نوشتار آمده است.

واژگان کلیدی: پگیدا، اسلام‌هراسی، فوکویاما، ترور.

* تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۴/۲۰ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۴/۸/۲۵
نویسنده عهده‌دار مکاتبات: Farshadgoha @ gmail.com

مقدمه

مدت زمان زیادی نیست که بیم و هراس در غرب در حال گسترش است. ناآرامی‌ها به تندی و با ابهام در پیش است و تحلیل علمی و منطقی آن بسیار دشوار است. آشوب‌ها به تدریج خودجوش و گاه سازمان‌یافته رو به پیش هستند. شاهد بارز آن گروه پگیدا در آلمان (Patriot European Against of the west, Pegida) و شارلی ابدو است. جنبش پگیدا که در آلمان پدیدار شد؛ هدفش مقابله با مهاجران، اتباع مسلمان و همبستگی آنان است، به گونه‌ای که پیش‌رونده به سوی کشورهای اروپایی به در حرکت است. ژورنالیست بریتانیایی، اولیور لین (lane Oliver) بریتانیا را نیز آماده این حرکت می‌داند. شمار راهپیمایان طرفدار پگیدا در راهپیمایی ۲۵ ژانویه ۲۰۱۵، حدود ۱۷۰۰۰ نفر تخمین زده شده است. لوتز باخمن (Bachman Lutz)، بنیان‌گذار ۴۱ ساله گروه، که آن را در درسدن و شرق آلمان آشکار کرده است، چهره‌ای بس مجادله‌برانگیز دارد.

گرچه نباید از پندار دور داشت، چنین راهپیمایی‌هایی مخالفان سیاسی و اجتماعی در پی داشته است. صدراعظم آلمان، وزیر کشور، کلیساها و غیره تمایلی به شعله کشیدن این آتش ندارند. نوربرت فلدهوت (Feldhott Norbert) سرپرست کلیسای کلن، ضمن ابراز اینکه این بحران اروپا را در بر گرفته و تماماً شامل خواهد شد باورمند است که تظاهرات پگیدا رو به اعتدال است و از ۲۵۰ نفر شرکت‌کننده در برابر چندین هزار نفر مخالف پگیدا یاد کرده است. این حرکت پیشینه خود را به سال ۱۹۱۴ و آلمان نازی معطوف می‌سازد. (برنامه صفحه ۲ و اخبار شبانگاهی و BBC.1 Jan 2015)

یورش و تهاجم ترسناک به نشریه فکاهی شارلی ابدو در پاریس توسط دو مهاجم عضو القاعده، موج دوباره‌ای از تقابل و ایستادگی در برابر ارزش‌های اسلامی در اروپا و آمریکا در پی داشت. مهاجمانی که با نام تروریست‌های اسلام‌گرای رادیکال نام گرفتند. همان‌گونه که در سطور فوق اشاره گردید، این رویارویی توسط رسانه‌های فارسی‌زبان یا غیره مانند بی‌بی‌سی، یورونیوز (News Euro)، وی او ا (VOA)، بی‌بی‌سی، گیت استون (Gate Stone)، فوکویاما، ادوارد سعید، کم‌وبیش مورد بررسی قرار گرفته است. در این گفتار کوتاه با استفاده از روش استنادی و بهره‌جویی از مقالات، ماهواره و غیره تلاش می‌شود باورهای دو طرف در برابر یکدیگر قرار گرفته و شاید طریقه‌ای برای گفتاری آکادمیک در پیوند با این پرسمان آغاز شود. روش تحقیق کاملاً استدلالی و استنباطی است.

۱. پرسش‌های تحقیق

در پرتو مقدماتی که بیان شد، پرسش‌های بنیادین این گفتار چنین است:

- الف). آیا سیاست‌های خشونت‌طلبانه مسلمانان تندرو سبب اسلام‌ستیزی در غرب شده است؟
ب). آیا غرب نگران گسترش اسلام در غرب است؟
پ). آیا دیدگاه‌هایی مانند فوکویاما این هراس را پدید آورده است؟

۲. فرضیه‌های پژوهش

- الف). احتمالاً سیاست‌های تندروانه مسلمانان انحرافی سبب اسلام‌ستیزی در غرب شده است.
ب). احتمالاً غربی‌ها نگران گسترش فرهنگ اسلامی در غرب هستند.
ج). احتمالاً دیدگاه‌هایی همچون نگره/فوکویاما چنین شکافی را میان هر دو سو افزایش داده است.

۳. سازمان و بیانیه پگیدا

لوتز باخمن رهبر پگیدا، مردی ۴۱ ساله با گزارش‌های متعددی از تخلفات رانندگی، سرقت شبانه، دادوستد کوکائین و غیره است. (BCC, News: Dec 21.1, 2015) وی در یکی از راهپیمایی‌ها، خود را شبیه هیتلر ساخته بود؛ گرچه با پیگرد دادستان کل آلمان وی آن را خبر طنزی بیش نخواند. (Conally, 5 ecD.2014: C).

لوتز فرزند یک قصاب بوده و شعب بسیاری از این جنبش را در شهرهای مهم آلمان ایجاد کرده است. به‌عنوان مثال، لگیدا (Legida) در لایپزیک، بودیدا (Bodida) در بن، دالگیدا (Dalgida) در دارمشتات. همان‌گونه که اشاره شد، واکنش‌های مثبت و منفی پرشماری در برابر این جنبش مطرح شده است.

صدراعظم آلمان، آنگلا مرکل، ضمن اعلام احترام به آزادی بیان، عقاید پگیدا را متعصبانه خواند. در مقابل، برنارد لوک (Bernard Luke)، رهبر حزب «آلترناتیو سیاسی برای آلمان»، اندیشه‌های پگیدا را کاملاً مشروع می‌داند. کریستین فرناندز (Kiristin Fernands)، رهبر کلیسای کلون کادرال (Colon Catheral) آلمان، در اعتراض به راهپیمایی ۵ ژانویه ۲۰۱۴ نورافکن کلیسا را خاموش کرد.

پگیدا در آغاز دسامبر ۲۰۱۴ بیانیه‌ای ۱۹ بندی را منتشر کرده، مواضع بنیانی خود را بیان کرد. اهم موارد عبارت‌اند از: برنامه‌ریزی مهاجرت به آلمان، خانه‌سازی پراکنده و غیرمتمرکز برای پناهندگان، برنامه مناسب برای جویندگان کار بر اساس نسبت اتباع و پناهندگان، سیاست‌گذاری کامل بلندمدت در مورد مهاجرت، افزایش بودجه پلیس، اجرای کامل قانون در مورد پناهندگان، مقابله با ایدئولوژی‌های قانون‌شکنی و ازدواج‌ستیزی مهاجران، دفاع از فرهنگ آلمانی - مسیحی و آلمانی - یهودی، مخالفت با جنبش‌های فضایی مانند پ.ک.ک. (K.K.P)، مخالفت با قوانین قضایی شریعت به موازات قوانین مدنی، موافقت با روند متداول

جنسی، مخالفت با رادیکالیسم چه با انگیزه سیاسی یا مذهبی، موافقت کامل با آزادی‌های متداول بیان و مذهب. (2 : 2014. Dec 15, Knight)

دوپیچه وله نیز جنبش پگیدا را ضداسلام‌گرا و مقابله با ایدئولوژی‌های رادیکالیسم، ضد‌مهاجرت و ازدواج‌ستیزی خواند. (15 Dec. 2014. Hanning Fort)

۴. آشوب شارلی ابدو

در پی آشوب‌های آلمان، غباری از مبارزه اسلامی در اروپا گسترانیدن گرفت. در تاریخ ۷ ژانویه ۲۰۱۵ یورشی مسلحانه و مرگبار به دفتر نشریه شارلی ابدو صورت گرفت. (News, BBC.1 March 2015)

مقامات فرانسوی اعلام کردند که این شورش دست‌کم ۱۲ نفر کشته و ۱۰ نفر زخمی بر جای گذاشت. به گزارش خبرگزاری فرانسه دو نفر از کشته‌شدگان پلیس بودند و چهار نفر از کاریکاتورست‌های مطرح فرانسوی از جمله سردبیر نشریه مذکور در میان کشته‌شدگان بودند. مردان نقاب‌پوش تیرانداز با فریاد الله‌اکبر فرار کردند، اما درنهایت چند روز بعد کشته شدند و فضایی از وحشت در فرانسه ایجاد کردند.

(http://af.org.wikepedia/w/indey.php.title, Feb.2015)

کارکنان مجله ابدو که از حملات مهاجمان جان سالم به در برده بودند، چند روز بعد در روزنامه لیبرالیزاسیون شماره جدیدی را با نام «من شارلی هستم» با کاریکاتور حضرت محمد با چشمان گریان منتشر کردند که آن هم با واکنش مسلمانان جهان مواجه شد. (http://www.bloomberg.com.Jan.1,2015)

بسام توپیل (Tawil Bassam) در وبسایت گیت استون تحت عنوان «تهدید واقعی برای اروپا» می‌نویسد که اروپایی‌ها به جای درک اسلام و مفهوم جهاد، به یورش نشریه شارلی ابدو و سوپرمارکت کوشر می‌اندیشند. درحالی‌که لازم است به دیدگاه‌های مفسران اسلام و پیامدهای دقیق این رویداد توجه نمایند. (همشهری، ۲۰ دی ۱۳۹۳: ۳)

۵. پیامدهای ستیز دوگانه

جوردن جانسن (Bjordan Jansen) در مقاله‌ای با نام A اسلام و تنگ ترک‌خورده ماهی در نروژ در بولتن گیت استون می‌نویسد: اسلام‌گراها مانند عرفان بهاتی (iArfan Bhatt)، کرکار (Kerkar)، عبیدالله حسینی بر این باورند که حقوق شریعت اسلام باید جایگزین قوانین نروژ شود. این نکته سبب شده است که میان اسلام و اومانیسیم چالشی پدید آید. مورد اسلام و آنتی‌سمیتیسم (Anti-semitism) آن‌چنان درهم‌تنیده که سبب ترک‌خوردگی تنگ ماهی شده است. (jansen,22 feb . 2015: 1)

این مورد به سرعت به دانمارک نیز سرایت کرد. موج ترور پس از پاریس به کپنهاگ رسید. در دو یورش پیاپی، ۲ نفر کشته و ۵ نفر زخمی شدند. پلیس این کشور اعلام کرد که ضاربان قصد ترور افرادی را داشتند که در کافه‌ای گرد هم آمده و درخصوص آزادی بیان گفت‌وگو می‌کردند. (دنیای اقتصاد، ۲۷ بهمن ۱۳۹۳: ۴)

داستان از آنجا شروع شد که لارس ویلکس (Wilks Lars) در سال ۲۰۰۷ در سوئد کاریکاتور توهین‌آمیز علیه پیامبر اسلام را طراحی کرد. در دانمارک نیز چنین برنامه‌ای در سال ۲۰۱۲ تکرار شد. گروه القاعده پاداش صد هزار دلاری برای قتل ویلکس اختصاص داد. از همین رو، گروه القاعده مسئولیت حملات به دانمارک را به عهده گرفت. (همان)

لارس هدگارد (Lars Hedegard) می‌نویسد امام حاج سعید در مسجد الفارق کپنهاگ روز پیش از یورش هرگونه گفت‌وگو با گروه ضداسلامی را تقبیح می‌کند و اعلام می‌نماید که پیامبر، مسلمانان را به جنگ علیه مسلمانان یهودی ترغیب می‌کرده است.

از این بیانات برآیندی حاصل می‌شود که درگیری اسلام رادیکال و اندیشه‌های افراطی لیبرال غرب رو به پیش می‌رود و شکاف روزبه‌روز ژرف‌تر می‌شود. اگر این رویارویی روزگاری با قدرت نرم به پیش می‌رفت، پیدایش گروه‌های افراطی اسلام همانند داعش، بوکو حرام، القاعده، الشبাব وغیره که رفتارهای خشونت‌آمیز دارند، واکنشی شدید به رفتار اندیشه‌های افراطی غرب است. در اتریش دولت اعلام کرد مرکز بین‌المللی گفت‌وگوی تمدن‌های ملک عبدالعزیز را تعطیل خواهد کرد. (Koren 21Feb 2015: 1)

این کنش و واکنش منفی چنان پیش می‌رود که نقطه روشنی در این بیم و هراس نشانگر نیست. از این رو، این معضل جهانی و گروه‌های تندرو اسلام به سرعت در حال جهانی شدن است.

۶. رادیکالیسم اسلامی یا اسلام‌ستیزی

شاید بتوان پیشینه اسلام‌هراسی غرب را به قرن شانزدهم رسانید که غربی‌ها در حوزه فرهنگی و تمدن، اوج خویش را آزمون کردند. این موجبات هجمه فرهنگی غرب را حدود دویست سال به مرزهای خالی جهان اسلام آغاز کرد، اما با شکاف تمدن بر دیواره غرب به‌ویژه در سده بیستم، شاهد نوعی اسلام‌گرایی در غرب هستیم، به‌گونه‌ای که اخیراً یکی از نمایندگان پارلمان هلند در پیوند با اسلام‌گرایی از تعبیر «سونامی اسلامی» یاد کرد. در واقع نوعی نگرانی که امروزه به مهم‌ترین بحران اجتماعی برای شهروندان اروپا و آمریکا بدل شده است. در مقابل، غربی‌ها جهان اسلام را بیش از هر مذهبی دیگر به خشونت پیوند می‌دهند. چیرگی مسلمانان بر اسپانیا، جنگ‌های صلیبی، استیلای امپراتوری عثمانی بر اروپای شرقی و جنبش‌هایی که در چند دهه گذشته در خاورمیانه آشکار شده است، به نوعی این تصویر را در غرب رواج داده‌اند که اسلام،

دینی توأم با خشونت است. با پیدایش مهاجرت مسلمانان به غرب و مقابله در برابر حل شدن در فرهنگ غربی و تبدیل شدن آن‌ها به «کلنی‌های ناآشنا و بیگانه، رسانه‌های غرب تصویری غیرواقعی از مسلمانان ارائه داده‌اند که خود را برتر از دیگران دانسته، خواستار حکومت جهانی هستند. اسلام، دینی خشونت‌طلب و مولد اندیشه تروریسم، جهاد، جنگ و خونریزی است.» (رضوی، ۱۳۸۸)

همان‌گونه که در بالا اشاره شد، جنبش اسلام‌هراسی (Phobia Islamo) به شدت در غرب اوج گرفته است. ادوارد سعید (Said Edward) زمانی از پیدایش مکتب شرق‌شناسی در غرب و تقارن آن با گسترش امپریالیسم سخن به میان آورد. به باور او کانون‌های شرق‌شناسی نه تنها اسلام، بلکه هویت زندگی شرقی را نیز دست‌مایه خود قرار داده‌اند. (سعید، ۱۳۷۷: ۴۱-۴۳) با این بیان آشکار است که وحشت از اسلام به‌ویژه پس از ۱۱ سپتامبر بنیه تنومندی یافته است. این امر بهانه‌ای مستحکم برای کشورهای غربی در رویارویی با اسلام فراهم کرده است. پژوهش‌های منتشرشده در غرب نشان از این دارد که ۷۰ درصد آلمانی‌ها، ۶۸ درصد اسپانیایی‌ها، ۶۴ درصد بریتانیایی‌ها و ۳۰ درصد آمریکایی‌ها میان ارزش‌های ملی خود و ارزش‌های اسلامی، شکافی ژرف احساس می‌کنند. نگاه و نگرش دادگرانه حاکی از این است که جنبش اسلام‌ستیزی در پی یورش‌های تروریستی اسلام رادیکال اوج گرفته است. (Opinion American Public..., 2006: 79)

این‌گونه بود که جنبش‌های پگیدا، حوادث فرانسه، دانمارک و غیره، هیزمی برای شعله‌ورتر کردن آتش این ستیز شدند. شاید بتوان خشم غربیان را چنین تبیین کرد:

الف) پیدایش اسلام سیاسی، خود در برابر موج تمامیت‌خواهی و یکسان‌سازی غرب و جهانی شدن است؛

ب) حضور نظامی در شرق و در منطقه خاورمیانه؛

ج) رویکرد خشونت و تحجر نسبت به اسلام، به‌ویژه پس از روی کار آمدن داعش؛

د) پرسمان فلسطین و اسرائیل که از اعراب - اسرائیل به اسلام - اسرائیل تغییر مسیر داده است؛

ه) رشد جمعیت اسلام در غرب؛

و) پیدایش پارادایم‌های نوینی چون برخورد تمدن‌ها توسط اندیشمندانی چون هانتینگتون.

(Huntington, 1993: 150)

بدین ترتیب، رسانه‌های غرب، چهره‌ای از اسلام به افکار عمومی ارائه کردند که بر اساس آن، مسلمانان خود را برتر دانسته و درصدد حکومت جهانی هستند. قوانین شریعت اسلام با قوانین حقوق بشر همخوانی ندارد. اسلام، دینی خشونت‌طلب، ستیزه‌جو و مولد تروریسم است. (اسم‌خانی، ۱۳۹۳: ۱۰) اسلام، جنگ و جهاد را تقدیس می‌نماید. مسلمانان افرادی بدبین، منزوی، جدایی‌طلب و بی‌اعتنا به مدرنیسم هستند. (رضوی، ۱۳۸۸: ۴) در همین رابطه گفتار

فوکویاما (Francis Fukuyama)، دارنده کتاب پایان تاریخ، (The End of History) در مصاحبه با روزنامه گاردین تأکید کرد که اسلام تنها دینی فرهنگی است که مدرنیته غربی را تهدید می‌نماید. (Fukuyama: 2007 : 45)

در دانمارک اهانت‌ها علیه اسلام و مسلمانان در شهر آرهوس به شکل جلوگیری از سوارشدن زنان محجبه در اتوبوس صورت گرفت یا توافق‌نامه آنتورپ (Antwerp) در بلژیک برای مبارزه با اسلام‌گرایی آغاز شد؛ این‌ها نمونه‌هایی از این برخوردها بود. (سروستانی، ۱۳۹۳)

شرایط دشمن به‌گونه‌ای در جریان است که مانویل والز، (Valls Manuel) نخست‌وزیر فرانسه، اتباع فرانسه را تهدید کرد که کمک به داعش یا جهاد اسلامی حقوق و امتیازات آن‌ها را معلق خواهد ساخت. وزیر خارجه سوئد نیز با سخنرانی‌هایش، معارض پیامبر و شریعت اسلامی لقب گرفت. (Kern, March 2015:2) در اتریش یوهان رادلر (Radler Johan) سخن‌گوی حزب مردم، رفتار و تحرکات مسلمانان را محکوم کرد و خواهان خروج اقلیت مسلمان معارض از این کشور شد. (3: Bekdil, 14 March 2015)

نتیجه‌گیری

طبق نظرسنجی‌های اخیر که اشاره شد، ۴۰ درصد مردم آمریکا نگرشی مناسب نسبت به اسلام و مسلمین ندارند. استراتژی اسلام‌هراسی غرب از یک‌سو و جنبش‌های اسلامی افراطی از دیگر سو به‌گونه‌ای پیش می‌روند که به‌هیچ‌روی، زدودن غبارها ممکن نیست. عجیب اینکه صهیونیسم از هر فرصتی برای تشدید این نفاق بهره می‌جوید. طی انتخابات سال ۲۰۰۸ در آمریکا، محافظه‌کاران جمهوری خواه شایعه مسلمان بودن اوباما را طرح کردند، تا اینکه کولین پاول (Colin Powell) بر مسیحیت وی تأکید کرد.

هم‌اکنون اعضای پنتاگون که در اسلام‌هراسی در آمریکا نقش دارند، یعنی افرادی مانند فرانک گافرنی (Gafferny Frank) عضو مرکز سیاست امنیتی، دیوید اورشلی (David Yevrsheli) عضو اجتماع آمریکاییان برای موجودیت ملی، دنیل پایپس (Daniel Pipes) از فروم جهانی، رابرت اسپنسر (Robert Spencer) مدیریت سایت دیده‌بان جهانی و تقویت اسلام‌ستیزی آمریکا، استیون امرسون (Steven Emerson) عضو سازمان پروژه بازجویی تروریسم، با حمایت شدن از طرف سرمایه‌داران صهیونیست به تلاش خویش ادامه می‌دهند. مطرح کردن ستیز اومانیسم به اسلام و معرفی اسلام به‌عنوان ضد مدرنیته، راه را برای پذیرش نگرش‌های فوکویاما فراهم کرده است.

(<http://www.wath.com>, 2806,20n) "Islamophobia"

این رویدادها پایان نخواهد یافت مگر آنکه:

- الف) اسلام‌هراسی در غرب به تدریج فروکش نماید؛
ب) آتش اسلام رادیکال خاموش شود؛
ج) خوانش اسلام اصیل در میان جوانان مسلمان، به‌ویژه در غرب (رهنمود رهبری)؛
د) شناخت سیاست‌مداران اسلام و غرب در پیوند با پیامدهای عظیم این پرسمان؛
هـ) آغاز گفتمان میان سیاست‌مداران دو جناح؛
و) غرب دریابد که ضمن محکوم کردن رفتار خشونت‌بار نیروی رادیکال، مرز میان آزادی بیان و تنفر را میان مسلمانان رعایت کند.

کتاب نامه

الف- کتاب

۱. سعید ، ادوارد . (۱۳۷۷) ، شرق شناسی . ترجمه عبدالرحیم گواهی ، تهران : نشر فرهنگ اسلامی ، چاپ اول.

ب- مقاله

۲. بی نام، (۲۷ بهمن ۱۳۹۳)، «دانمارک در شوک»، دنیای اقتصاد.

۳. بی نام، (۲۰ دی ۱۳۹۳)، «پاریس در محاصره گروگانگیران»، همشهری.

ج- منابع لاتین

4. News BBC. 19 January 2015.

5. News BBC. 1 March 2015.

6. News BBC. 21 Dec 2015.

7. News BBC. 1 March 2015.

8. 10. Connolly, Kate. (15 Dec. 2014). "Pinstriped Nazis", **The Guardian**.

9. Hunningfort, Bernard (15 Dec. 2014). "Pegida wird Fragada" in German, **Journal Frankfurt**.

10. Huntington, Samuel p. (summer 1993). "The clash of civilization". **Foreign Affairs**.

11. Knight, Ben (15 Dec 2014). "Pegida deterring political Debate in Germany". **Deutchewell**. Retrieved.

12. Behdil, Barak. (14 March 2015). "The Islamist way", **Gate Stone Bulletin**.

13. Janson, BJorn. (22 Feb 2015). "Islam and Norway's leaking Fish Tank". **Gate Stone Bulletin**.

14. Kern, Sorn. (15 Jan. 2015). "Anti-Islamization Movement Faces Uncertain Future". **Gate Stone Bulletin**.

15. Kern, Sorn. (21 Feb. 2015). "Islamic Terrorism Sharia Patrols and deradicalization", **Gate Stone Bulletin**.

16. Tawill, Bassam, (19 Feb. 2015). "The Real Threat 5 The Europe". **Gate Stone Bulletin**.

17. <http://fa.wikipedia.org/w/index.php?title=oldid=14755293>. feb. 2015

18. <http://www.bloomberg.com/news/2015/-/09/shorts-fired-hostages-in-town-north-east-of-paris.html>.

19. <http://www.Islamophobia.watch.com> , 2011 , 8.26

20. American Public Opinion about Islam and Muslims. (2006). Council on American Islam Relations Research Center (CAIR).

د- منابع اینترنتی

۲۱. اسمخانی ، رضا . (۲۳ دی ماه ۱۳۹۳) ، « شارلی ابدو هیزم کوزه اسلام هراسی » ، خبرگزاری مهر.

(www.MehrNews.com)

۲۲. شفیعی سروستانی ، اسماعیل . (بهمن ۱۳۹۳) ، « موج اسلام هراسی » ، سایت موعود . (beta.Mouood.Org)